

Latvijas Universitātes Zooloģijas muzejs *University of Latvia Museum of Zoology*

Andris Piterāns

E-pasts: mobil@inbox.lv

Uģis Piterāns

Latvijas Universitātes Zooloģijas muzejs
Kronvalda bulv. 4, LV-1010
E-pasts: ugis.piterans@lu.lv

1919. gada 28. septembrī – Latvijas Universitātes (tolaik Latvijas Augstskolas) dibināšanas dienā – tika atklāta arī Matemātikas un dabaszinātņu fakultāte. Fakultātes Dabaszinātņu nodaļas paspārnē 1920. gadā izveidoja Sistemātiskās zooloģijas un Salīdzināmās anatomijas un eksperimentālās zooloģijas institūtu. Tieši šajos institūtos savākie eksponāti un kolekcijas ir vēlāk izveidotā LU Zooloģijas muzeja pamats. Lai gan daļa muzeja eksponātu ir daudz vecāki (pārņemti no citiem, eksistēt beigušiem muzejiem), par reālu muzeja izveides sākumgadu jāuzskata tieši 1920. gads.

Atslēgvārdi: Latvijas Universitāte, Naums Lebedinskis, Embriks Strands, Nikolajs Tranzē, zooloģija.

Saīsinājumi

LA	Latvijas Augstskola
LLA	Latvijas Lauksaimniecības akadēmija
LOB	Latvijas Ornitoloģijas biedrība
LOC	Latvijas Ornitoloģijas centrāle
LPSR	Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika
LU	Latvijas Universitāte
LVU	Latvijas Valsts universitāte
MDF	Matemātikas un dabaszinātņu fakultāte
PSRS	Padomju Sociālistisko Republiku Savienība
RMI	Rīgas Medicīnas institūts
RPI	Rīgas Politehniskais institūts
SAEZI	Salīdzināmās anatomijas un eksperimentālās zooloģijas institūts
SZI	Sistemātiskās zooloģijas institūts
ZA	Zinātņu akadēmija
ZM	Zooloģijas muzejs
ZTVM	Zinātņu un tehnikas vēstures muzejs

Latvijā ir daudz muzeju, bet vai zināt, kurš muzejs Latvijā veltīts vienīgi zooloģijai? Nē, tas nav Latvijas Dabas muzejs. Tajā ir gan zooloģijas, gan entomoloģijas nodaļa, bet šis muzejs nekad nav saukts par zooloģijas muzeju. Vienīgais tāds ir **Latvijas Universitātes Zooloģijas muzejs**.

Tā vēsturi tieši vai netieši veidojuši daudzi izcili ne tikai Latvijas, bet visas pasaules mēroga zooloģi. Viņi ir strādājuši muzeja tapšanā nozīmīgās institūcijās, vai arī muzejā glabājas viņu savāktās kolekcijas. Daudzi no viņiem savas zināšanas nodevuši Latvijas Universitātes studentiem, kuri paši vēlāk kļuvuši par pasniedzējiem un ievērojamiem zooloģiem. Tāpēc ir laiks atskatīties uz šī muzeja gandrīz simts gadus seno vēsturi un pastāstīt par cilvēkiem, kuriem bijusi liela nozīme pašreizējā muzeja tapšanā.

Vispirms nedaudz par Latvijas Universitāti [1]. 1919. gada 8. februārī (šo datumu padomju okupācijas gados atzīmēja kā universitātes dibināšanas dienu) tajā laikā pie varas nākusī lielnieku padomju valdība ar Pēteri Stučku priekšgalā parakstīja dekrētu par Rīgas Politehniskā institūta (turpmāk RPI, dibināts 1862. gadā, līdz 1896. gadam Rīgas Politehnikums) likvidēšanu, lai uz tā bāzes dibinātu Latvijas Augstskolu (turpmāk LA) ar izglītību latviešu valodā. Tomēr LA atklāšana notika tikai 1919. gada 28. septembrī, pēc tam, kad kontroli pār Rīgu atguva Kārļa Ulmaņa Pagaidu valdība. 1923. gada 28. martā Latvijas Republikas Saeima apstiprināja Augstskolas Satversmi un piešķīra augstskolai Latvijas Universitātes (turpmāk LU) nosaukumu.

Vienlaicīgi (1919. gada 28. septembrī) LA paspārnē tika izveidota Matemātikas un dabaszinātņu fakultāte (turpmāk MDF). Šīs fakultātes Dabaszinātņu nodaļa ir uzskatāma par pašreizējās Bioloģijas fakultātes priekšteci. 1920. gadā fakultātes Dabaszinātņu nodaļas paspārnē izveidoja **Sistemātiskās zooloģijas institūtu** (turpmāk SZI) [2] un **Salīdzināmās anatomijas un eksperimentālās zooloģijas institūtu** (turpmāk SAEZI) [3]. Tieši šajos institūtos (it īpaši jau SZI) savāktie eksponāti un kolekcijas ir vēlāk izveidotā **LU Zooloģijas muzeja** (turpmāk ZM) pamats. Lai gan daļa muzeja eksponātu ir daudz vecāki (pārņemti no citiem, eksistēt beigušiem muzejiem), par reālu muzeja izveides sākumgadu jāuzskata tieši 1920. gads.

Pirmais tika izveidots SZI (līdz 1923. gadam tas saglabāja veco nosaukumu – Zooloģijas kabinets), kuru vadīja (1920–1921) bijušais RPI profesors, vācbaltu zooloģis **Gvido Šneiders** (*Guido Alexander Johann Schneider*).

Gvido Šneiders dzimis 1866. gada 30. septembrī Rēvelē (*Reval*) (tagadējā Tallina). Pēc Rēveles Valsts ģimnāzijas beigšanas (1886) viņš Tērbatas (*Dorpat*) Universitātē (1886–1891) studēja medicīnu un zooloģiju. Pēc tam strādāja Neapoles Zooloģiskajā stacijā (1896–1897), vadīja Sevastopoles Bioloģisko staciju (1897–1900) un bija Izglītības ministrijas darbinieks Sanktpēterburgā (1900–1907). No 1907. līdz 1918. gadam viņš bija pasniedzējs (no 1911. gada profesors) RPI. Pēc RPI pārveidošanas par LA neilgu brīdi (1920–1921) vadīja Zooloģijas kabinetu, pēc tam strādāja (1921–1923) Tērbatas Universitātē. Kopš 1901. gada G. Šneiders bija Rīgas Dabaspētnieku biedrības (*Naturforschenden Vereins zu Riga*) biedrs. Viņam bija plašas zooloģiskās intereses, t. sk. viņš bija atzīta autoritāte nematožu (*Nematoda*) pētījumos, tāpēc nav brīnums, ka viņam par godu nosauktas nematodes *Chromadorita guidoschneideri* (Filipjev, 1929), *Eleutherolaimus schneideri* Turpeenniemi, 1997 un *Elaeophora schneideri* Wehr & Dikmans, 1935. Viņa vārdā nosaukts arī hidrozojs *Perarella schneideri* (Motz-Kossowska, 1905). Dzīves nogali G. Šneiders pavadīja Zviedrijā un Vācijā (Pozenē (*Posen*, tagad Poznaņa Polijā) un Greifswaldē (*Greifswald*)). G. Šneiders miris 1948. gada 31. maijā Greifswaldē.

Sākumā SZI (arī fakultāte) palika vecajā Politehnikuma ēkā (tagadējā LU galvenā ēka Raiņa bulv. 19), kur dažādu dabaszinātņu kolekciju glabāšanai bija atvēlētas 8 zāles. Institūts pārņēma RPI Zooloģijas un zivkopības kabineta eksponātus un inventāru. 1920. gada 20. maijā inventārs un kolekcijas tika pārvestas uz bijušo pareizticīgo semināra ēku Kronvalda (līdz 1923. gadam – Puškina) bulv. 9, kur sākās no RPI pārņemto eksponātu inventarizēšana un sakārtošana. Tāpēc tieši šo datumu var uzskatīt par pašreizējā LU ZM dzimšanas dienu. Savukārt vairākums citu fakultātes struktūru pārcēlās uz reorganizētā RPI laboratoriju ēku Kronvalda bulv. 4.

Sākoties 1920./21. mācību gadam, sekojot vairākuma tālaika ārvalstu universitāšu paraugam, mugurkaulnieku salīdzinošās anatomijas un sistemātiskās zooloģijas kursi tika sadalīti. Tāpēc no Šveices (Bāzeles) tika uzaicināts ebreju izcelsmes zoologs **Naums Lebedinskis** (*Naum (Nuchim) Gregor Lebedinsky*), kuram tika uzticēts vadīt mugurkaulnieku salīdzināmās anatomijas un eksperimentālās zooloģijas kursus [3]. Tam loģisks rezultāts bija SAEZI izveidošana. Oficiāli šis institūts dibināts 1920. gada 22. septembrī (atklāts 31. oktobrī) kā **Eksperimentālās zooloģijas un zootomijas institūts** (par SAEZI tas tika pārdēvēts nākamā gada 1. aprīlī).

Naums Lebedinskis [4] – kristītu ebreju cilmes zoologs, dzimis 1888. gada 2. martā Odesā fabrikas direktora ģimenē. Pēc Kijevas komercskolas beigšanas viņš devās uz Šveici, kur 1907. gadā iestājās Cīrihes Universitātes Filozofijas fakultātē, kur specializējās zooloģijā un salīdzināmajā anatomijā. 1913. gadā N. Lebedinskis ieguva filozofijas doktora grādu, kā arī kļuva par Šveices pavalstnieku. 1915. gadā viņš sāka strādāt Bāzeles Zooloģijas institūtā, kur kļuva par privātdocentu (1917). Sākot strādāt Latvijā (1920), N. Lebedinskis apguva latviešu valodu un lekcijas lasīja latviski. Viņš pasniedza mugurkaulnieku salīdzināmo anatomiju un sistemātiku, zooloģiju, evolūcijas teoriju un iedzimtību, embrioloģiju, fenogēnetiku, reģenerāciju un transplantāciju, kā arī dzimuma dimorfismu. N. Lebedinskis sagatavoja un publicēja arī mācību grāmatas studentiem latviešu valodā: “Vispārējā zooloģija un eksperimentālā bioloģija” (1924) [5] un “Mugurkaulnieku salīdzināmā anatomija” (1934–1938) [6]. Viņš publicējis arī ap 60 zinātnisku rakstu. Plaša bija N. Lebedinska sabiedriskā darbība. Viņš darbojās Latvijas Bioloģijas biedrībā, LU Botāniskā dārza draugu biedrībā, bija Cīrihes Dabaspētnieku biedrības biedrs un korespondētājs goda biedrs Rumānijas Vecuma apkarošanas un vecuma pētīšanas institūtā. N. Lebedinska dzīve beidzās traģiski. Sākoties vācu okupācijai, viņu atskaitīja no LU profesūras un atcēla no institūta direktora posteņa (1941). Viņš saņēma rīkojumu pārcelties uz Rīgas ebreju geto. Pazemojuma vietā N. Lebedinskis izvēlējās doties nāvē. 1942. gada 27. martā labprātīgi no indes mira profesora sieva Lea, slimais jaunākais dēls Eduards un profesors pats (pēc citas versijas šī traģēdija notika 1941. gada oktobrī).

Arī SAEZI atradās Kronvalda bulv. 9, kur kopā ar SZI saspiedās 3 istabās. Arī SAEZI pamatfondus veidoja no RPI Zooloģijas un zivkopības kabineta pārņemtie eksponāti un inventārs. Ap 1920. gada Ziemassvētkiem toreizējais SZI direktors prof. G. Šneiders pārcēlās uz Tērbatas Universitāti un SZI vadību (kā direktora v. i.) pārņēma tolaik vēl docents (no 1921. gada – profesors) N. Lebedinskis, vienlaicīgi būdams arī SAEZI direktors.

Pēc vairāku kandidatūru izvērtēšanas 1923. gada maijā par SZI direktoru kļuva no Vācijas uzaicinātais zoologs **Embriks Strands** (*Embrik Strand*), pēc tautības norvēģis, kurš vadīja šo institūtu līdz 1941. gadam. Viņš vienlaicīgi kļuva arī par Hidrobioloģiskās stacijas [7] direktoru. To izveidoja no Zemkopības ministrijas bijušās Hidrobioloģiskās laboratorijas. To ar Ministru kabineta 1924. gada 31. jūlija lēmumu pievienoja LU (pēc kara Hidrobioloģiskā stacija darbību neatjaunoja).

Norvēģu zoologs **Embriks Strands** [8, 9] dzimis 1876. gada 2. jūnijā Buskerudas provinces Oles viensētā. Pēc Kristiānijas (tagad Oslo) Universitātes beigšanas (1897) viņš līdz 1903. gadam kā šīs augstskolas stipendiāts ceļoja pa Norvēģiju un vāca materiālu, galvenokārt zirnekļus un kukaiņus, augstskolas Zooloģijas muzejam (no 1901. gada viņš šeit veica arī muzeja kuratora pienākumus). Pēc tam viņš turpināja studijas Vācijā Marburgas Universitātē. Pēc studijām strādāja Štutgartes, Tībingenes un Frankfurtes pie Mainas muzejos. No 1907. līdz 1922. gadam E. Strands darbojās Berlīnes Karaliskajā Zooloģijas muzejā un no 1912. gada arī Vācu Entomoloģijas muzejā Dālemā. 1922. gada nogalē viņš saņēma uzaicinājumu kļūt par LU profesoru. Pārcēlies uz Latviju, E. Strands kļuva par LU mācītbspēku (viņš lasīja lekciju kursus vispārīgajā un bezmugurkaulnieku zooloģijā, sistemātikā un zooģeogrāfijā) un ieņēma arī SZI un nedaudz vēlāk (1924) Hidrobioloģiskās stacijas direktora amatu. 1929. gadā E. Strandam piešķīra Latvijas Universitātes dabaszinātņu goda doktora grādu. Kā pasniedzējs LU viņš nostrādāja līdz pat mūža beigām (1923–1947†). Viņš sarakstīja vairāk nekā 800 zinātnisku darbu, galvenokārt par pasaules zirnekļveidīgo un kukaiņu sistemātiku, kā arī publicēja darbus salīdzināmajā anatomijā, embrioloģijā un hidrobioloģijā. Sākumā lekcijas profesors lasīja vācu valodā, bet vēlāk bija spiests to darīt latviski, jo 1935. gadā LU ārzemju profesoriem izvirzīja prasību lekcijas lasīt latviešu valodā. Lekcijas no vācu valodas tulkoja laborants. Pats profesors latviski neprata, tāpēc stāsta, ka saprast viņa lasītās lekcijas bijis visai grūti. E. Strands bija daudzu biedrību biedrs visā pasaulē, t. sk. arī Rīgas Dabaspētnieku (kopš 1923. gada) un Latvijas Bioloģijas biedrības biedrs. Daudzu valstu zinātnieki, aprakstot jaunus taksonus, nosaukuši tos par godu E. Strandam [10]. Turklāt šajā jomā bijuši visai radoši – *Embrikiola*, *Strandiella*, *strandii*, *embriki*, *embrikiellus*, *embrikstrandellus* u. c. E. Strands miris 1947. gada 3. novembrī Rīgā.

Bez E. Stranda Hidrobioloģiskajā stacijā jau no tās dibināšanas dienas darbojās subasistents (vēlāk (1934) vecākais asistents) **Viktors Ozoliņš** (1924–1937†). Pēc V. Ozoliņa pāragrās nāves viņa vietu ieņēma subasistents (no 1942. gada – jaunākais asistents) **Bruno Bērziņš** (1937–1944). Darbā tika pieņemts arī laborants **Nikolajs Sizovs**.

Viktors Ozoliņš dzimis 1895. gada 15. oktobrī Pāles pagastā. 1927. gadā viņš beidza LU MDF, bet jau no 1924. gada V. Ozoliņš darbojās SZI Hidrobioloģiskajā stacijā. No 1925. līdz 1934. gadam tiešā viņa vadībā tika organizēta Usmas un tam tuvāko ezeru izpēte, kur galvenā uzmanība tika pievērsta ezeru hidrobioloģijai un morfometrijai, kā arī zivju bioloģijai. Interesējās par ūdensērcēm (*Hydracarina*). 1929. gadā V. Ozoliņu iecēla par Teorētiskās un pielietojamās limnoloģijas

starptautiskās savienības pārstāvi Latvijā. Pēc ilgas slimības miris 1937. gada 20. septembrī Rīgā.

Bruno Bērziņš [11, 12, 13] dzimis 1909. gada 18. jūlijā Majoros. Pirmā pasaules kara laikā viņš kopā ar ģimeni tika evakuēts uz Nižņijnovgorodu Krievijā. Pēc kara ģimene atgriezās Latvijā. Pēc Dubultu vidusskolas beigšanas (1927) nākamā gada rudenī iestājās LU MDF. Dažādu iemeslu dēļ studijas pabeigt izdevās vien 1941. gadā. Vēl būdams students, B. Bērziņš kā subasistents sāka darbu LU Hidrobioloģiskajā stacijā (1937–1944). Paralēli viņš strādāja arī Latvijas Lauksaimniecības kamerā par zivkopības un zvejniecības instruktoru. 1944. gadā, ienākot Padomju armijai, B. Bērziņš kopā ar Kārli Princi un vēl dažiem dabaspētniekiem ar kuģīti “Neptūns” devās trimdā no Ventspils ostas pāri Baltijas jūrai uz Zviedriju [14]. Tur strādāja Lundas Limnoloģijas laboratorijā un Upsālas Universitātē. B. Bērziņš bija viens no pasaules vadošajiem virpotāju (*Rotatoria*) speciālistiem. Viņš zinātnei aprakstījis 5 jaunas virpotāju ģintis, 62 sugas un 41 pasugu. Dažām jaunajām sugām viņš deva nosaukumus, kas saistīti ar Latviju (*vidzemensis*, *latvica*) vai latviešu zinātniekiem (*ozolini* – hidrobiologu **Viktoru Ozoliņu**, *racenisi* – entomologu un ornitologu **Jāni Rāceni** (1915–1980) [15], *neboisi* – entomologu **Arturu Neboisu** (1924–2010) [16], *strandii* – arahnologu un entomologu **Embriku Strandu**, *princisi* – entomologu **Kārli Princi**) [10]. Savukārt par godu viņam nosaukti virpotāji *Lepadella berzinsi* Segers, 1993 un *Testudinella berzinsi* Gillard, 1952. B. Bērziņš miris 1985. gada 5. septembrī Lundā.

Savukārt SZI jau pirms E. Stranda ierašanās un no institūta dibināšanas dienas strādāja (1920–1939) asistents (no 1930. gada privātdocents, bet no 1938. gada – docents) **Nikolajs Tranzē** (*Nikolai Heinrich von Transehe*). Viņš daudz paveica tieši institūta kolekciju papildināšanai. 1925. gadā N. Tranzē SZI paspārnē nodibināja un arī pats vadīja **Latvijas Ornitoloģijas centrāli** [17]. 1921. gadā SZI kā subasistente (no 1939. gada kā privātdocente) sāka strādāt **Olga Trauberga** (1921–1944), bet 1939. gadā no Latvijas aizbraukušā N. Tranzē vietā darbā tika pieņemts subasistents (vēlāk asistents) **Reinis Kampe** (1939–1944).

Nikolajs Tranzē [18, 19, 20, 21] dzimis Jaunbrenguļos (tagadējā Brenguļu pagastā, Valmieras rajonā) 1886. gada 31. jūlijā. Jau skolas gados viņam radās interese par putniem. Domājams, ka lielāko atbalstu savam vaļaspriekam viņš guva no kaimiņa – ievērojamā vācbaltu ornitologa barona **Haralda Loudona** (*Harald Georg Gideon Loudon*, 1876–1959). Laika posmu no 1909. līdz 1918. gadam N. Tranzē pavadīja ārzemēs, mācoties Leipciņas Universitātē, bet vēlāk – dienot armijā. No 1920. līdz 1939. gadam viņš strādāja LU. N. Tranzē darbojās SZI, kā arī lasīja lekciju kursus zooloģijā, ornitoloģijā, mamaloģijā un salīdzināmajā anatomijā. 1936. gadā N. Tranzē sadarbībā ar ārstu Dr. **Reini Sinātu** (1910–1964) [11, 22] publicēja apjomīgu grāmatu “Latvijas putni” [23], ko uzskata par vienu no tālaika nozīmīgākajām grāmatām par putniem. 1939. gada beigās politisku apstākļu dēļ N. Tranzē kopā ar ģimeni un tūkstošiem citu vācu tautības izceļotāju bija spiests pamest dzimteni un pārcelties uz vācu armijas okupētajām teritorijām Polijā. N. Tranzē tolaik bija 53 gadi. Atrazdamies trimdā, N. Tranzē tomēr spēja apkopot uzkrātos materiālus

par Latvijas putniem (faunistiku, izplatību, fenoloģiju), un 1963. gadā (autoram bija 77 gadi) viņš pabeidza rakstīt savu mūža darbu – grāmatu *Die Vögelwelt Lettlands* (“Latvijas putnu pasaule”) [24], kas tika izdota pēc diviem gadiem Hannoverē. N. Tranzē miris 1969. gada 29. septembrī Honeringenā VFR.

1925. gadā pēc Nikolaja Tranzē iniciatīvas SZI paspārnē nodibinātās Latvijas Ornitoloģijas centrāles (turpmāk LOC) [17] mērķis bija “apvienot cilvēkus, kuriem interesēja savvaļas putni, lai kopīgi varētu realizēt ar putnu pētījumiem saistītus pasākumus. Tajā pašā gadā tika uzsākta regulāra putnu gredzenošana, 1934. gadā organizēta 1. Eiropas līgздоjošo balto stārķu uzskaitē Latvijā, kā arī organizēta fenoloģisko datu uzkrāšana, veiktas aptaujas par vairāku putnu sugu novērojumiem un citi pasākumi” [25]. Sekmīgu centrāles darbību veicināja tas, ka to daudzus gadus finansiāli atbalstīja Latvijas Kultūras fonds un Zemkopības ministrijas Mežu departaments [20]. 1939. gada nogalē N. Tranzē bija spiests aizbraukt no Latvijas, un pēc viņa ieteikuma 1940. gada vidū par LOC vadītāju apstiprināja **Kārli Vilku** (1900–1993). 1944. gada rudenī LOC faktiski pārstāja darboties, jo no Latvijas emigrēja lielākā daļa aktīvāko biedru. Emigrēja arī **Bruno Bērziņš**, kurš bija LOC vadītāja vietnieks un faktiski arī arhīva glabātājs (tas atradās SZI), jo K. Vilks tajā laikā dzīvoja un strādāja Jelgavā. Tomēr 1944. gada beigās pirms emigrēšanas, lai paglābtu LOC materiālus, B. Bērziņš arhīvu pārveda uz Dambju mājām Babītes ezera krastā, kur, vienojoties ar saimnieku, noslēpa arhīvu šķūnī [12]. Kad pēc kara LOC mantas no Dambju mājām tika pārvestas uz Rīgu, K. Vilks 1946. gada 15. janvārī parakstīja LOC mantu nodošanas aktu, ar to juridiski pārtraucot LOC darbību un faktiski izveidojot jaunu organizāciju – **Rīgas** (vēlāk – **Latvijas**) **Ornitoloģisko staciju**, kas sākotnēji atradās Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas (turpmāk LLA) pārziņā. Stacija pārņēma visus bijušās Ornitoloģiskās centrāles materiālus un turpināja tās iesākto darbu. Vēlāk Ornitoloģijas staciju pārņēma LPSR Zinātņu akadēmijas (turpmāk ZA) Mežsaimniecības problēmu institūts, bet 1951. gadā to pievienoja Bioloģijas institūtam un vēlāk pārdēvēja par **Ornitoloģijas laboratoriju** [26].

Reinis Kampe dzimis 1910. gada 2. septembrī Priekuļu pagastā. 1939. gadā viņš ļoti sekmīgi pabeidza LU MDF Dabaszinātņu nodaļu, iegūstot dabaszinātņu kandidāta grādu. Viņa kandidāta darbs “Pētījumi par bruņu zivju atlieku iegulumu veidu Latvijas devona smilts iezī” tika novērtēts ar godalgu. LU Ģeoloģijas muzejā ir ap 160 R. Kampes ievāktu paraugu [27]. Savukārt LU ZM glabājas samērā neliela, taču vērtīga viņa ievāktu upespērleņu *Margaritifera margaritifera* kolekcija [28]. Pēc studijām R. Kampe strādāja SZI (1939–1944). Kara beigās viņš emigrēja uz Vāciju, vēlāk dzīvoja ASV. Miris 1994. gada 10. decembrī Kalifornijā.

1926. gadā abi institūti no Kronvalda bulv. 9 pārcēlās uz Alberta ielu 10¹, kur pirms tam atradās J. Landava privātā ebreju vidusskola. Sākotnēji N. Mironova

¹ Padomju okupācijas gados ielu pārdēvēja par Friča Gaiļa ielu (1941, 1944–1990), bet vācu laikā to sauca par *Hartknochstraße* (1941) un *Hollanderstraße* (1942–1944).

komercskolai celto namu universitātes vajadzībām jau 1924. gadā bija nopirkusi Finanšu ministrija. Vispirms (1926. gada martā) uz Alberta ielu 10 pārcēlās SAEZI (uz šo ēku pārcēlās arī pārējie Dabaszinātņu nodaļas institūti), bet rudenī arī SZI (E. Strands, N. Tranzē, O. Trauberga, V. Ozoliņš). SAEZI šajā laikā kopā ar N. Lebedinski (1920–1941) strādāja **Leons Āboliņš** (1920–1944), **Anna Dauvarde** (1922–1935†) un **Valters Meldēris** (1920–1928). Vēlāk institūtā darba gaitas uzsāka **Oto Grotāns** (1929–1944), **Austra Redliha** (1934–1944) un **Jānis Immers** (1936–1944). Īsu brīdi (1935–1936) institūtā strādāja arī vēlāk pazīstamais zooloģists **Egons Tauriņš**. 1927. gadā L. Āboliņš nodibināja un pats vadīja **Dzīvnieku fizioloģijas nodaļu** (1931. gadā izveidoja arī laboratoriju). Viņa vadībā pētījumus veica **Anna Kroģe** (1930–1944, vēlākā L. Āboliņa dzīvesbiedre), kā arī **Anna Bērtiņa** (1938–1944), **Jānis Kazāks** (1938–1944) un **Ivars Jānis Bickis** (1940–1944). SAEZI piederēja arī **Eksperimentālās zooloģijas stacija**, kas atradās Zooloģiskā dārza teritorijā Mežaparkā.

Leons (Leo) Āboliņš [29, 30] dzimis 1895. gada 17. aprīlī Stāmerienā. Pēc Valkas reālskolas beigšanas viņš Maskavas un Petrogradas Universitātē studēja filozofiju, mākslas vēsturi un dabaszinības. Studijas pabeidza (1921) LU. Jau 1920. gadā viņš sāka strādāt SAEZI (1920–1944). Vēlāk bija LU mācītbspēks (privātdocents (1923), docents (1928), bet 1932. gadā viņu ievēlēja par ārkārtas profesoru). Lasīja lekcijas salīdzināmajā anatomijā, zooloģijā, kā arī eksperimentālajā zooloģijā un fizioloģijā. Sarakstīja mācību grāmatu “Vispārīgā zooloģija” (1930) [31]. No 1938. līdz 1939. gadam L. Āboliņš bija MDF dekāns. 1944. gadā viņš emigrēja uz Zviedriju, kur kopā ar dzīvesbiedri strādāja Aksela Vennera-Grena (*Wenner-Gren*) Bioloģijas institūtā Stokholmā, bet vēlāk kļuva par Upsālas Universitātes Zoofizioloģijas institūta salīdzinošās endokrinoloģijas profesoru. Upsālas Universitāte 1959. gadā L. Āboliņam piešķīra goda doktora grādu. L. Āboliņš strādāja arī Zviedrijas Karaliskās zinātņu akadēmijas Kristinibergas Zooloģiskajā stacijā. Miris 1974. gada 18. janvārī Upsālā.

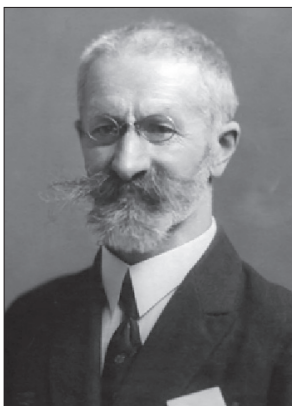
Viņa sieva **Anna Āboliņa-Kroģe** dzimusi 1905. gada 27. augustā Jaunburtnieku pagastā. 1930. gadā pabeidza MDF Dabaszinātņu nodaļu, pēc tam strādāja SAEZI. 1944. gadā kopā ar vīru emigrēja uz Zviedriju. 1963. gadā Upsālas Universitātē ieguva doktores grādu. Veica pētījumus eksperimentālajā zooloģijā, embrioloģijā un endokrinoloģijā. Mirusi 1997. gada 6. jūnijā Upsālā.

1940. gadā pēc padomju okupācijas reorganizēja arī LU (to sāka saukt par Latvijas Valsts universitāti (turpmāk LVU)). MDF sadalīja Fizikas un matemātikas un **Dabaszinātņu fakultātē**, kurā mācības sākās tā paša gada 1. oktobrī. Tomēr, sākoties Otrajam pasaules karam un ienākot vācu karaspēkam, pārkārtojumi tika pārtraukti. 1941. gada 1. jūlijā tika atjaunots iepriekšējais LU nosaukums, bet jau 1942. gadā to vienkārši nosauca par Universitāti Rīgā (*Universitāt in Riga*). Sākumā mācību un zinātniskais darbs necieta, bet, sākot ar 1943. gada vasaru, tas samazinājās līdz minimumam [27]. Šajā periodā SZI un Hidrobioloģiskās stacijas direktora amatā prof. E. Strandu nomainīja entomologs **Kārlis Princis** (1941–1944).

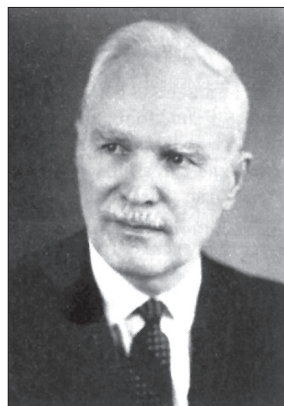
Kārlis Princis [32, 33, 34, 35] dzimis 1893. gada 11. oktobrī Ovīšos. Pēc Ventspils reālskolas beigšanas viņš devās uz Pēterburgu, kur iestājās Pēterburgas Kalnu institūtā. Studijas pārtrauca Pirmais pasaules karš, un K. Princis iesauca karadienestā un nosūtīja uz Vladimiras virsnieku skolu. Pēc tam viņš kā virsnieks dienēja 2. Rīgas latviešu strēlnieku pulkā. Pēc strēlnieku pulku izjukšanas K. Princis nokļuva Sibīrijā, no kurienes ar Imantas pulku atgriezās Latvijā. Šeit viņš studēja LU MDF (1922–1927). Vēl būdams students, K. Princis uzsāka skolotāja gaitas. Vispirms viņš bija skolotājs Kļaviņas ģimnāzijā Bauskā, tad Rīgas Jūrmalas ģimnāzijā Dubultos. Līdztekus skolotāja darbam viņš nodarbojās arī ar zinātniskiem pētījumiem. 1934. gadā viņš LU aizstāvēja maģistra, bet vēlāk (1939) arī habilitācijas darbu. 1940. gadā K. Princis kļuva par privātdocentu, un jau nākamajā gadā viņu iecēla par SZI un Hidrobioloģiskās laboratorijas direktoru. 1942. gadā viņš uzņēmas arī Rīgas pilsētas Dabas muzeja direktora pienākumus. 1944. gadā K. Princis bija spiests emigrēt uz Zviedriju, kur ilgus gadus strādāja Lundas Universitātes Zooloģijas institūtā. 1964. gadā Lundas Universitāte piešķīra viņam goda doktora grādu. Latvijā un ārzemēs K. Princis bija pazīstams ar taisnspārņu (*Orthoptera*) pētījumiem. Pēc kara viņš kļuva par starptautisku autoritāti prusaku (*Blattodea*) sistemātikā, un nav brīnums, ka daudzi pasaules zinātnieki jaunas prusaku sugas nosaukuši par godu K. Princim – *princisi*. Pats K. Princis aprakstījis ap 100 jaunu taisnspārņu sugu un 2 dzimtas. Miris 1978. gada 25. martā Vesterosā (Sūrahammarā) Zviedrijā.

Naums Lebedinskis
SAEZI 1920–1942
SZI 1920–1923

Embriks Strands
SZI 1923–1941

Kārlis Princis
SZI 1941–1944

**1. attēls. SZI un SAEZI direktori no 1920. līdz 1944. gadam
(galerijā nav redzams pirmais SZI direktors Gvido Šneiders (1920–1921))**

Kara laikā ēka Alberta ielā necieta, tomēr inventārs jau laikus tika izvests un iekārtas izjauktas. Daļa optikas un vērtīgākās institūtu kolekcijas tika aizvestas uz Salas pagastu (pie Babītes ezera), kur daļa, atrodoties nepiemērotos glabāšanas apstākļos, tika bojāta vai pat neatgriezeniski zaudēta.

Dažādi dzīve izvērās institūtu darbiniekiem. Jau 1939. gadā lielākā daļa vācu izcelsmes pilsoņu bija spiesti izceļot uz Vāciju, tāpēc 1939. gadā aizbrauca N. Tranzē, bet 1941. gadā, ienākot vāciešiem, traģiski dzīve beidzās prof. N. Lebedinskim. Savukārt daudzi mācībspēki un darbinieki (piemēram, B. Bērziņš, L. Āboliņš, J. Immers, O. Grotāns, I. J. Bickis, K. Princis, R. Kampe), bēgot no padomju varas represijām, 1944. gadā emigrēja uz ārzemēm.

1944. gada oktobrī, Rīgā ienākot Sarkanajai armijai un atjaunojoties padomju režīmam, LVU fakultāšu struktūra tika pārveidota pēc Maskavas Valsts universitātes parauga. 1944. gadā no jauna izveidotajā tagad jau **Bioloģijas fakultātē**¹ uz SZI un SAEZI bāzes tika izveidota **Zooloģijas katedra**². Šajā laikā katedru (tās pārziņā bija arī no abiem institūtiem pārņemtās kolekcijas) vadīja (1944–1948) docente **Olga Trauberga**.

Olga Trauberga dzimusi 1894. gada 10. septembrī Ēveles pagastā. Pēc ģimnāzijas beigšanas Porhovā (Pleskavas guberņā) mācījās Stebuta lauksaimniecības kursos Petrogradā (1912–1917), pēc tam strādāja par skolotāju Krievijā. Pēc atgriešanās Latvijā viņa pabeidza LU MDF Dabaszinātņu nodaļu (1926). Jau 1921. gadā sāka strādāt SZI. Viņa vadīja praktiskos darbus zooloģijā. Atšķirībā no daudziem citiem, O. Trauberga pēc kara palika Latvijā un bija pirmā Zooloģijas katedras vadītāja (1944–1948). 1948. gadā viņa no darba katedrā aizgāja. Sarakstīja grāmatas “Praktiskie darbi zooloģijā studentiem” (1933) [37] un kopā ar vīru **Jūliju Traubergu** (1897–1961) “Zooloģija vidusskolām” (1927) [38], kas izdota atkārtoti. Pētīja tripšus (*Thysanoptera*). Publicējusi rakstus par daudzkājiem (*Myriapoda*), sūkļiem (*Spongia*) un sūņiem (*Bryozoa*). Labi zīmēja un spēlēja klavieres. Mirusi 1968. gada 9. martā Rīgā.

Bez O. Traubergas no vecajiem kadriem palikuši bija vienīgi prof. **E. Strands** un asistente **A. Redliha** (1905–1987), kas Zooloģijas katedrā nostrādāja līdz pat aiziešanai pensijā 1973. gadā. Tāpēc darbā tika pieņemti asistents **Artūrs Apinis** un laborants **Oskars Lapsiņš**. Tieši O. Lapsiņš ilgus gadus rūpējās par ZM kolekciju un eksponātu saglabāšanu.

Oskars Lapsiņš (1925–1961), strādājot katedrā (1944–1961), bija atbildīgs par ZM kolekciju saglabāšanu. Viņš traģiski gāja bojā zooloģiskā materiāla ievākšanas laikā.

1948. gada septembrī no darba aizgājušās O. Traubergas vietā par katedras vadītāju (1948–1950) kļuva histologs prof. **Konstantīns Bogojavlenskis** (*Константин Сергеевич Богоявленский*), kas tika uzaicināts no Maskavas un vēlāk pārgāja strādāt uz Rīgas Medicīnas institūtu (turpmāk RMI).

¹ 1949./50. akadēmiskajā mācību gadā sakarā ar Ģeogrāfijas un ģeoloģijas fakultātes Ģeoloģijas nodaļas likvidēšanu Bioloģijas fakultātei pievienoja Augsnes zinību katedru, tāpēc mainījās arī fakultātes nosaukums. Tagad to sauca **Bioloģijas un augšnes zinību fakultāte**, tomēr 1953. gadā tā atguva Bioloģijas fakultātes nosaukumu [36].

² No 1966. gada **Zooloģijas un ģenētikas**, bet no 2000. gada – **Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas katedra**.

Konstantīns Bogojavļenskis [39] dzimis 1899. gada 15. aprīlī Maskavā. Viņa tēvs **Sergejs Bogojavļenskis** (*Сергей Константинович Богоявленский*, 1871–1947) bija pazīstams krievu un padomju vēsturnieks un arheologs, bet māte **Marija Bogojavļenska** (*Мария Михайловна Богоявленская*, 1871–1949) – pazīstama pianiste (pats profesors labi spēlēja vijoli). Viņa tēvs 19. un 20. gs. mijā Latvijā bija veicis arheoloģiskus pētījumus par lībiešu iecelošanu no Karēlijas. Šajā laikā viņa ģimene (arī mazais Kostja) vairākas vasaras pavadīja Mellužos. 1923. gadā K. Bogojavļenskis pabeidza Maskavas Universitātes Fizikas un matemātikas fakultātes Dabaszinātņu nodaļu, kur specializējās histoloģijā un embrioloģijā. Pēc tam šeit lasīja arī lekcijas (sākumā kā asistents, bet no 1930. gada kā docents). Vēlāk viņš vadīja katedru Kurskas Medicīnas institūtā un bija Maskavas Zirgkopības zootehnikas institūta direktors. No 1948. gada viņa darba gaitas saistījās ar Latviju (LVU un RMI). K. Bogojavļenskis miris 1967. gada 26. maijā Rīgā.

1951. gadā uz SAEZI Dzīvnieku fizioloģijas nodaļas (laboratorijas) bāzes izveidoja **Dzīvnieku fizioloģijas** (vēlāk **Cilvēka un dzīvnieku fizioloģijas**) katedru. Laika posmā no 1951. līdz 1958. gadam Zooloģijas katedra bija apvienota ar Dzīvnieku fizioloģijas katedru, paturot Zooloģijas katedras nosaukumu. Šajā laikā (1950–1956) to vadīja doc. **Marta Aizupiete** – kvēla sociālisma ideju aizstāve. Pēc viņas (1956–1958) katedru vadīja prof. **Jānis Lūsis**.

Marta Aizupiete dzimusi 1892. gada 7. novembrī Lejasciemā Gulbenes novadā. 1944. gada nogalē viņa Latvijā ieradās no Maskavas, būdama PSRS ZA vecākā zinātniskā līdzstrādniece. Bija Zooloģijas katedras vadītāja (1950–1956). Pēc katedru sadalīšanas kļuva par Cilvēka un dzīvnieku katedras vadītāju (1958–1961). No 1950. līdz 1960. gadam bija Bioloģijas fakultātes dekāne. Mirusi 1975. gada 25. novembrī Rīgā.

Tieši pateicoties ģenētiķim un zoologam prof. **Jānim Lūsim**, kas 1949. gadā bija sācis darbu Zooloģijas katedrā, notika ne tikai katedras reorganizācija (1958. gadā Dzīvnieku fizioloģijas katedru atdalīja no Zooloģijas katedras). Tieši J. Lūsis bija galvenais iniciators ZM kā struktūrvienības izveidē. Pēc katedru sadalīšanas Zooloģijas katedru viņš vadīja līdz pat 1972. gadam (1958–1972).

Jānis Arnolds Lūsis [40, 41, 42, 43] dzimis 1897. gada 5. decembrī Valmieras apriņķa Ķonu ciema Kalniņos zemnieka ģimenē. 1916. gadā viņš pabeidza Valakas reālskolu. Tālāko izglītību viņš turpināja Petrogradā, kur 1916. gadā kļuva par Petrogradas Ķeizarkās universitātes Fizikas un matemātikas fakultātes Bioloģijas nodaļas studentu. Pēc universitātes beigšanas J. Lūsis strādāja dažādās zinātniskās un pedagoģiskās iestādēs. No 1926. gada J. Lūsis pievērsās mājdzīvnieku selekcijas pētījumiem Vidusāzijā. Diemžēl 30. gadu beigās ģenētika PSRS tika pasludināta par pseidozinātni un ciest nācās arī ģenētiķiem. Tāpēc 1948. gadā J. Lūsis zaudēja darbu. Ar draugu atbalstu prof. J. Lūsis 1949. gadā atgriezās Latvijā un sāka strādāt LVU Bioloģijas fakultātes Zooloģijas katedrā. 1964. gadā Padomju Savienībā ģenētiku legalizēja un J. Lūsis sāka organizēt ģenētikas pasniegšanu Bioloģijas fakultātē. 1966. gadā prof. J. Lūsis oficiāli pieteica zinātniskā darba tēmu par mārīšu

ģenētiku, viņš studentiem lasīja lekcijas ne tikai zooloģijā, variāciju statistikā un entomoloģijā, bet arī ģenētikā un evolūcijā. 1976. gadā profesors aizgāja no darba tolaik jau Zooloģijas un ģenētikas katedrā, palikdams tikai par zinātnisko konsultantu. Profesors J. Lūsis miris 1979. gada 10. augustā Rīgā.

Pateicoties J. Lūša, kā arī toreizējās fakultātes dekānes doc. **Ritas Eglītes** un LVU rektora **Jāņa Jurgena** (1900–1983) pūlēm, 1961. gadā Zooloģijas katedras paspārnē kā apakšstruktūra tika izveidots **Zooloģijas muzejs** (ZM) ar 2 štata vietām, kuras ieņēma entomologs **Viktors Šmits** un ornitologs **Pēteris Blūms** (zināmā mērā tas bija saistīts ar to, ka 1961. gadā mūžībā aizgāja ilggadējais muzeja fondu uzraudzītājs **Oskars Lapsiņš**).

Viktors Šmits [44, 45] dzimis 1912. gada 26. aprīlī Pļaviņās. Pēc Daugavpils vidusskolas beigšanas (1931) viņš studēja LU Juridiskajā fakultātē (1932–1935), pēc tam dienēja armijā. 1944. gadā tika iesaukts vācu pretgaisa aizsardzības daļā. Ienākot Padomju armijai, tika arestēts un izsūtīts spēkstacijas celtniecības darbos netālu no Baltās jūras kanāla. Pēc filtrācijas 1946. gadā atgriezās Rīgā. No sākuma strādāja par rasētāju būvkanonā, vēlāk par komandantu bērnu silītē. 1949. gadā V. Šmits ieņēma laboranta vietu LLA Zooloģijas, entomoloģijas un fitopatoloģijas katedrā. 1957. gadā viņš pārgāja uz ZA Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratoriju (piedalījās pīļu pētījumos Engures ezerā). No 1961. līdz 1975. gadam V. Šmits strādāja LVU Bioloģijas fakultātes ZM. Jau būdams pensijā, viņš sāka strādāt Latvijas Dabas muzejā (1978–1985). Zinātniskās intereses bija saistītas galvenokārt ar entomoloģiju (it īpaši ar vabolēm (*Coleoptera*)) un ornitoloģiju. Grāmatas “Mizgrauži” (1960) [46] autors un sadarbībā ar **Zandi Spuri** (1924–1998) [47] fotoalbuma “Putnu rezervāts” (1962) [48] līdzautors. 20. gs. 50. un 60. gadu mijā V. Šmits bija labākais putnu fotogrāfs Latvijā. Daudz paveicis ZM fondu kolekciju apstrādāšanā un ekspozīciju izveidē. Miris 1989. gada 2. jūlijā Rīgā.

Pēteris Blūms [49] dzimis 1938. gada 23. aprīlī Liepājā. Ar ornitoloģiskiem pētījumiem nodarbojas kopš 1953. gada. Galvenās zinātniskās intereses bija saistītas ar Engures Ornitoloģiskajā stacionārā veiktajiem lauča un pīļu ekoloģijas pētījumiem. P. Blūms uzskatāms par vienu no Papes Ornitoloģiskā stacionāra dibinātājiem. 1993. gadā emigrēja uz ASV, kur strādāja ornitoloģijas laboratorijā, turpinādams pētīt pīļu ekoloģiju. 2016. gada septembrī atgriezās Latvijā. Vēl pirms aizbraukšanas uz ASV aizrāvās ar maratonu. Bijušais desmitcīņnieks. P. Blūms ir grāmatas “Latvijas putni” (1969, sadarbībā ar **Jāni Baumanu**) [50] līdzautors.

Muzeja vadītāja funkcijas joprojām izpildīja katedras vadītājs. Pēc prof. J. Lūša Zooloģijas katedru vadīja doc. **Rita Eglīte** (1972–1982) un doc. **Anna Volkova** (1982–1993).

Rita Eglīte (dz. Līdaka) dzimusi 1927. gada 25. decembrī Salacas pagastā. 1952. gadā viņa pabeidza LVU Bioloģijas fakultāti. Pēc aspirantūras beigšanas (1955) sāka strādāt Zooloģijas katedrā, sākumā par asistenti, vēlāk par docenti. Katedrā viņa nostrādāja (1957–1995) līdz pat aiziešanai pensijā. Bija Zooloģijas un

ģenētikas katedras vadītāja (1972–1982), bet no 1960. līdz 1965. gadam R. Eglīte ieņēma Bioloģijas fakultātes dekāna amatu. 1992. gadā ieguva bioloģijas doktora zinātnisko grādu. Apaļmutnieku (*Cyclostomata*) speciāliste. R. Eglīte lasīja mācību kursus histoloģijā, ihtioloģijā un mugurkaulnieku zooloģijā.

Anna Volkova (dz. Zviedre) dzimusi 1932. gada 5. maijā Pabažu pagastā. 1956. gadā pabeidza LVU Bioloģijas fakultāti. Pēc tam strādāja Rīgas Zooloģiskajā dārzā, ZA Bioloģijas institūtā un arī Baltijas Zivsaimniecības zinātniskās pētniecības institūtā. Pēc aspirantūras beigšanas (1964) sāka strādāt LVU Bioloģijas fakultātes Zooloģijas katedrā, kurā nostrādāja līdz 2000. gadam. Bija katedras vadītāja (1982–1993). 1992. gadā ieguva bioloģijas doktora zinātnisko grādu. Specializējās hidrobioloģijā.

Olga Trauberga
1944–1948

Konstantīns Bogojavļenskis
1948–1950

Marta Aizupiete
1950–1956

Jānis Lūsis
1956–1972

Rita Eglīte
1972–1982

Anna Volkova
1982–1993

2. attēls. Zooloģijas katedras vadītāji no 1944. līdz 1993. gadam

60. gadu otrajā pusē štata vietu skaits tika palielināts līdz septiņām. Šajā laikā tika uzsākta pastāvīgas ekspozīcijas izveide, kuru 1969. gada 8. februārī (P. Stučkas izveidotās LA (no 1958. gada P. Stučkas vārdā nosauktās Latvijas Valsts universitātes) 50. gadadienā)) svinīgi atklāja apmeklētājiem.

Šajā laikā muzejā strādājuši dažādu zooloģijas novirzienu speciālisti. Sākot ar 1961. gadu, ZM ir darbojušies vai vēl darbojas tādi pazīstami ornitologi kā **Aivars Mednis** (1961), **Pēteris Blūms** (1961–1969), **Jānis Baumanis** (1966–1969), **Juris Lipsbergs** (1969–1972), **Juris Rūte** (1969–1985), **Jānis Priednieks** (1979–1982 un 1985–1993), **Aivars Petriņš** (no 1983), **Māris Kreilis** (1986–1991) un **Madars Bergmanis** (no 1993).

Jānis Baumanis [22, 51] dzimis 1940. gada 4. maijā Limbažu pusē Ārciemā. Pēc Limbažu 1. vidusskolas beigšanas viņš studēja LVU Bioloģijas fakultātē (1959–1964). Pēc dienesta Padomju armijā sāka strādāt ZM, bet vēlāk (1972) darbu turpināja ZA (tagad LU) Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorijā, kurā nostrādāja līdz pat aiziešanai mūžībā. Viens no viņa zinātniskās darbības virzieniem bija Nagļu dīķsaimniecības pīļu populācijas pētījumi. Otrs pētījumu virziens bija saistīts ar putnu migrācijām. Kopā ar **Pēteri Blūmu** un **Jāni Baltvilku** (1944–2003) viņu var uzskatīt par putnu ķeršanas pionieri Papē (kopš stacionāra izveidošanas 1966. gadā). J. Baumanis jau kopš Latvijas Ornitofaunistikas komisijas dibināšanas 70. gados bija ilggadējs tās priekšsēdētājs. Ar **Pēteri Blūmu** sarakstīja pirmo putnu noteicēju latviešu valodā “Latvijas putni” (1969) [50, 52], kuru atkārtoti ar papildinājumiem izdeva pēc 3 gadiem. 1997. gadā iznāca grāmata “Putni Latvijā” (sadarbībā ar **Viesturu Klimpiņu** (dz. 1937)) [53]. J. Baumanis traģiski gāja bojā Papē 2006. gada 9. oktobrī.

Juris Lipsbergs [11, 54, 55] dzimis 1939. gada 25. jūlijā Salacgrīvā. Jau būdams students, uzsāka darbu ZM (LVU Bioloģijas fakultāti pabeidza 1971. gadā). Pēc tam strādāja ZA (tagad LU) Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorijā (1972–2009). Ilgstoši pētīja vairāku putnu sugu, īpaši niedru putnu (somzīlītes, Seivi ķauķa un bārdzīlītes), paugurknābja gulbja, jūras ērgļa un ūpja, ligzdošanas bioloģiju un ekoloģiju. Aktīvi piedalījās Papes Ornitoloģiskā stacionāra attīstīšanā un Latvijas Sarkanās grāmatas veidošanā. 2016. gadā J. Lipsbergu ievēlēja par Latvijas Ornitoloģijas biedrības (turpmāk LOB) goda biedru. Viņš (ornitologu aprindās saukts par Ģenerāli) ir atmiņu grāmatas “Klaidonīga putnu pētnieka piedzīvojumi” (2016) [56] autors. Arī viņa vecākais brālis **Uldis Lipsbergs** (1926–1999) [57] aizrāvās ar ornitoloģiju.

Juris Andris Rūte [49] dzimis 1947. gada 27. augustā Rīgā. Strādājis muzejā (1969–1985), daudz darīja muzeja krājuma papildināšanā, izgatavojot putnu ādiņas, izbāzeņus un papildinot putnu olu kolekciju. Viņa zinātniskās intereses bija saistītas ar zīlīšu (*Paridae*) rudens migrāciju pētījumiem Papes Ornitoloģiskajā stacionārā. Kopā ar **Jāni Baumanis** viņš bija arī viens no Papes stacionāra vadītājiem. Pēc darba ZM strādāja par Meristēmu laboratorijas vadītāju zvejnieku kolhozā “Carnikava”, bet pēc laboratorijas likvidēšanas (1997) – par gāzes apkures katlu operatoru. Miris 2014. gada 11. oktobrī.

Māris Kreilis dzimis Rīgā 1964. gada 8. februārī. Pēc Rīgas 2. vidusskolas beigšanas (1982) iestājās LVU Bioloģijas fakultātē. Studijas pārtrauca dienests Padomju armijā (1983–1985). Pēc atgriešanās strādāja ZM (1986–1991). Pēc tam M. Kreilis iekļāvās Latvijas Dabas fonda darbā, sākumā kā projektu līdzstrādnieks, bet vēlāk jau kā projektu vadītājs. Daudzus gadus veicis pētījumus un vadījis projektus par zivjērgli. 1994. gadā M. Kreilis kļuva par Latvijas Dabas fonda direktoru. Šajā amatā viņš nostrādāja līdz 2007. gada martam. Par būtiskāko šī laika sasniegumu pats uzskata Ķemeru Nacionālā parka nodibināšanu 1997. gada 12. jūnijā. Pēc tam darbojās Jūrmalas pilsētas domē un Latvijas Zaļo partijā.

Madars Bergmanis dzimis Rīgā 1969. gada 16. septembrī. Mācījās Rīgas 49. vidusskolā (tāpat kā vismaz trīs citi (**J. Priednieks**, **K. Ozoliņš** (dz. 1970) un **V. Vintulis**) bijušie un tagadējie ZM darbinieki). 1993. gadā absolvēja LU Bioloģijas fakultāti. Jau studiju laikā pakāpeniski iesaistījās ZM darbā (oficiāli kopš 1993. gada februāra). No 1991. gada vēl joprojām daudz laika velta dzeņu (*Piciformes*) ekoloģijas pētījumiem. Paraleli darbam muzejā ir basketbola komentētājs (komentējis arī citus sporta veidus, piemēram, trampīnlēkšanu, kērlingu, ziemeļu divcīņu u. c.). No 2000. līdz 2016. gadam akreditēts 6 olimpiskajās spēlēs (4 vasaras, 2 ziemas).

No ornitologiem centās neatpalikt entomologi – **Viktors Šmits** (amata ieņemšanas gadi) (1961–1975), **Vilhelms Tumšs** (1967–1978), **Dzidra Velce** (1965–1970), **Aija Zilspārne** (1970–1976), **Māris Poikāns** (1974–1981), **Andris Piterāns** (1982–2013), **Andris Mičulis** (1983–1985) un **Māris Cinītis** (no 1988).

Vilhelms Tumšs [58] dzimis 1907. gada 25. janvārī Jēkabpils apriņķa Saukas pagastā. 1926. gadā viņš beidza Jēkabpils Valsts vidusskolu. Jau skolas laikā viņam radās interese par dabu, tāpēc 1926. gadā V. Tumšs iestājās LU MDF, kuras Dabaszinātņu nodaļu pabeidza 1938. gadā. Pēc studiju beigšanas līdz pat 1954. gadam viņš strādāja par skolotāju – vispirms Indras Valsts pamatskolā, tad Pļaviņu, Aizputes (ieņēma arī direktora amatu (1946–1952)) un Ventspils vidusskolā, kā arī Ventspils 8. septiņgadīgajā skolā. Lai gan Otrā pasaules kara laikā līdz ar nodegušajām tēva mājām bojā gāja arī visi ievāktie zinātniskie materiāli un plašā bibliotēka, tomēr V. Tumšs atrada spēkus, lai pētījumus sāktu no jauna. No 1955. līdz 1967. gadam viņš strādāja Latvijas mežsaimniecības sistēmā par starprajonu inženieri – meža patologu. Šis darbs pavēra daudz plašākas iespējas vākt materiālus, nekā strādājot par pedagogu. Viņa interešu loks galvenokārt aptvēra dzelējplēvspārņus (*Aculeata*), māņzirnekļus (*Opiliones*), kā arī māņskorpionus (*Pseudoscorpiones*). Lai vairāk laika veltītu ievāktā materiāla apstrādei un sistematizēšanai, V. Tumšs 1967. gadā iestājās darbā LVU Bioloģijas fakultātes ZM, kur strādāja līdz pat 1978. gadam, kad strauji progresējošās slimības dēļ bija spiests aiziet pensijā. V. Tumšs miris 1981. gada 5. februārī.

Dzidra Velce dzimusi 1937. gada 14. jūlijā Rīgā. Beigusi LVU Bioloģijas fakultāti (1960). Strādājusi ZM (1965–1970), tad ZA Botāniskajā dārzā (1970–1979) un izdevniecībās “Latvijas enciklopēdija” (1979–1999) un “Aplis”. Zinātniskās intereses bija saistītas ar cikādēm (*Auchenorrhyncha*).

Astra-Aija Zilspārne (dz. Seisuma) dzimusi 1936. gada 8. jūlijā Strenčos. 1962. gadā viņa pabeidza LVU Bioloģijas fakultāti. Jau studiju pēdējā gadā uzsāka darba gaitas ZA Bioloģijas institūtā. Pēc tam strādāja ZM (1970–1976), bet vēlāk arī Latvijas Dabas muzejā. Darbojās Metodiskajā un Entomoloģijas nodaļā (1982–1999 un 2002–2006†). Ieņēma arī šo nodaļu vadītājas amatu. Strādājot Dabas muzejā, vadīja vasaras mācību prakses Daugavpils Pedagoģiskā institūta (tagad Daugavpils Universitāte) studentiem. Mirusi 2006. gada 18. novembrī.

Māris Poikāns dzimis 1950. gada 21. februārī Rīgā. 1975. gadā beidza LVU Bioloģijas fakultāti. Pēc darba ZM (1975–1981) pārgāja strādāt uz a/s “Latvijas dzelzceļš”. Šeit viņš ieņēma vides pārvaldības sistēmas vadītāja amatu. Zinātniskās intereses bija saistītas ar bišveidīgo (*Apoidea*) plēvspārņu faunu un ekoloģiju.

Andris Piterāns [59, 60, 61] dzimis 1959. gada 2. septembrī Tilžā Balvu rajonā. Pēc Rīgas 3. vidusskolas beigšanas studēja LVU Bioloģijas fakultātē (1977–1982). Jau studiju laikā (sākot ar 1980. gadu) iesaistījās ZM darbā. Muzejā viņš palika strādāt arī pēc fakultātes beigšanas (1982–2013). Sarakstījis (ar līdzautoriem) mācību grāmatu “Zooloģija 8. klasēm” (1998, 2006) [62, 63]. Vairāk nekā 400 populārzinātnisku rakstu par dabu (galvenokārt dzīvniekiem) autors. Kalendāra “Daba un Vēsture” atbildīgais redaktors (2011–2013) un žurnāla ģimenei par dabu “Zīlīte” galvenais redaktors (2013–2016). Interesējas par jātnieciņiem (*Ichneumonidae*). Atmodas laikā vadīja Latvijas Tautas frontes Bioloģijas fakultātes nodaļu.

Andris Mičulis dzimis 1961. gada 26. jūnijā Rīgā. Pēc Rīgas 41. vidusskolas beigšanas (1979) mācījās Rīgas pilsētas 3. tehniskajā skolā (1980–1981). No 1981. līdz 1986. gadam studēja LVU Bioloģijas fakultātē. Šajā laikā neilgi (1983–1985) bija arī ZM darbinieks. Pēc tam strādāja ASF “Saules koks”, Valsts zemes dienesta Toponīmikas nodaļā un Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Toponīmikas laboratorijā. Pazīstams folkmuziķis. A. Mičulis (folkmuziķu lokā saukts par Prie-vīšu Andri) ir ne tikai lielisks kokļu spēlmanis, bet arī nopietns senvēstures izziņātājs. Sevi viņš dēvē par neatkarīgo Viedas pētnieku. Kopš 1984. gada piepulcējās **Austras Pumpures** (1928–2017) Austrasbērnu sastāvam. Kopš 1996. gada vada grupu “Līga”, muzicējis folkmuzikas (akustiskās autormuzikas) grupās “Diedelnieki” un “Viadukts”. Uzstājas arī ar solokoncertiem. Grāmatas “Dvēseles Dziesma” (2001) [64] autors.

Māris Cinītis dzimis 1964. gada 8. martā Rīgā. Pēc Rīgas 2. vidusskolas beigšanas (1982) un dienesta Padomju armijā studēja LVU Bioloģijas fakultātē (1985–1990). Vēl būdams students, sāka strādāt ZM (1988). Zinātniskās intereses saistītas ar vabolēm (*Coleoptera*). Aizraujas ar krustvārdu mīklu sastādīšanu.

Arī citos zooloģijas novirzienos tika un tiek veikti zinātniskie pētījumi. Tā, piemēram, abiniekus un rāpuļus pētīja **Igors Caune** (1976–1983), sikspārņus – **Ināra Buša** (Rūce) (1975–1987) un joprojām pēta **Viesturs Vintulis** (no 1999), etoloģiskos pētījumus veica **Viktors Gomeļuks** (1973–1980), **Tatjana Zorenko** (1972–1999)

un **Konstantīns Zaharovs** (1987–2000), bet gliemju faunu pēta **Mudīte Rudzīte** (no 1990).

Igors Caune dzimis 1954. gada 18. maijā Krasnojarskas apgabalā Krievijā. 1976. gadā beidza LVU Bioloģijas fakultāti. Pēc darba ZM (1976–1983) strādāja Latvijas Dabas muzeja Zooloģijas nodaļā (1983–1994), pēc tam neilgi zooveikalā un tad līdz pat aiziešanai pensijā Rīgas Zooloģiskajā dārzā (1995–2006). Zinātniskās intereses saistītas ar rāpuļu (*Reptilia*) un abinieku (*Amphibia*) faunu un ekoloģiju, to audzēšanu un pavairošanu.

Ināra Buša (pēc apprecēšanās Rūce) dzimusi 1953. gada 18. janvārī Cīravā Liepājas rajonā. Pēc Jūrmalas 1. vidusskolas beigšanas (1971) studēja LVU Bioloģijas fakultātē, kuru pabeidza 1977. gadā. Jau kā studente uzsāka darbu ZM (1976). Pēc aiziešanas no ZM (1987) strādāja par skolotāju Rucavā un Jelgavā. I. Bušas zinātniskās intereses bija saistītas ar sikspārņu (*Chiroptera*) faunu un ekoloģiju. Uzsāka sikspārņu faunas inventarizāciju Latvijā, pētīja to ziemošanu. I. Bušas skolnieks ir **Gunārs Pētersons** (dz. 1959) [65] – pašreiz vadošais Latvijas hiropterologs. Populārzinātniskā izdevuma “Mūsu sikspārņi” (1980) [66] autore.

Viesturs Vintulis dzimis 1973. gada 24. oktobrī Rīgā. Pēc Rīgas 49. vidusskolas beigšanas studēja LU Bioloģijas fakultātē (1992–1999), bet savas biologa gaitas uzsāka jau skolas laikā, apmeklējot ornitologa **Alvila Reinberga** (dz. 1959) vadīto zooloģijas pulciņu Latvijas Dabas muzejā, tādējādi pirmās pastāvīgās V. Vintuļa pētnieka gaitas bija saistītas ar putniem. 1992. gadā, darbojoties Papes Ornitoloģiskajā stacionārā, Latvijas vadošais sikspārņu pētnieks **Gunārs Pētersons** “garām ejot” piedāvāja izstrādāt bakalaura darbu par sikspārņiem. Rezultātā V. Vintulis savā turpmākajā dzīvē kļuva par sikspārņu pētnieku – hiropterologu. 2013. gadā V. Vintulis šajā jomā aizstāvēja promocijas darbu un ieguva bioloģijas doktora grādu. V. Vintuļa pētnieka intereses saistītas galvenokārt ar sikspārņiem un putniem, pēdējā laikā arī ar kukaiņiem. Kā vaļasprieki pieminami putniem un sikspārņiem veltītu monētu kolekcionēšana un dabas fotogrāfēšana.

Viktors Gomeļuks dzimis 1949. gada 6. jūnijā Gomeļā Baltkrievijā. Mācījās Liepājas 2. un A. Puškina 3. vidusskolā. Pēc tam studēja LVU Bioloģijas fakultātē (1968–1973), pēc kuras beigšanas palika strādāt ZM. 1980. gadā aizbrauca uz Vladivostoku. Strādāja PSRS ZA Jūras bioloģijas institūtā (1980–1992). Vēlāk pārcēlās uz dzīvi Austrālijā. Sākumā strādāja *Victorian Institute of Marine Science*, pēc tam Melburnas Universitātē. Vēlāk ieguva jūras biologa vietu *Cobourg Marine Park* (200 km no Darvinas), pētīja koraļļu rifus un to zivis. 2013. gadā aizgāja pensijā un pārcēlās uz dzīvi Melburnā.

Mudīte Rudzīte (dz. Valaine) dzimusi 1960. gada 31. oktobrī Aizputē. Pēc Aizputes vidusskolas beigšanas (1979) studēja LVU Bioloģijas fakultātē (1979–1984). Jau būdama studente, strādāja par zooloģijas pulciņa vadītāju Jūrmalas (Asaru) Jauno naturālistu stacijā (1983–1984), pēc tam (1984–1987) bija vecākā laborante LVU Bioloģijas fakultātes Zooloģijas un ģenētikas katedrā. No 1987. līdz

1990. gadam strādāja zinātnes un ražošanas apvienības “Sigma” valsts vaislas bulļu stacijā “Beites”, bet kopš 1990. gada ir fondu glabātāja ZM. Paralēli darbam muzejā M. Rudzīte bija lektore Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskolā (2000–2004, 2011–2012), bet laikā no 2002. līdz 2003. gadam – prodekāne šīs pašas augstskolas Pedagoģijas un skolvadības fakultātē. No 2008. gada ir pētniece Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas katedrā. M. Rudzīte bijusi daudzu Latvijas Dabas fonda projektu (par vīngliemezi un it īpaši par ziemeļu upespērli) vadītāja, kā arī daudzos projektos piedalījusies kā eksperte. Zinātniskās intereses saistītas ar Latvijas gliemju (*Mollusca*) faunistiku un ekoloģiju, kā arī ar apdraudēto sugu aizsardzību. Grāmatas “Latvijas zemesgliemeži” (2000) [67] un noteicēja “Latvijas gliemji” (2010) [68] autore.

Muzejā darbojušies arī **Brigita Šable** (1972–1974), **Aleksandrs Ribovskis** (1975–1977), **Tatjana Grišina** (1970–1973), **Baiba Sergejeva** (Ritas Eglītes meita, 1978–1985), **Ilze Cīrulle** (1983–1985), **Gunta Vuškāne** (1980–1982), **Ainārs Vanags** (1985–1986), **Zaiga Bruņeniece** (1984–1985) un **Kaspars Ozoliņš** (1994), bet taksidermists **Valdis Roze** daudzu gadu garumā (1994–2013) papildināja muzeja krājumus ar jauniem eksponātiem.

Valdis Roze [69] dzimis 1956. gada 19. aprīlī Pūrē. Putnu taksidermists un kolekcionārs. Interese par putniem radās jau pusaudža gados – jau no 1970. gada V. Roze piedalās putnu gredzenošanā. Viņš ir viens no reto putnu vērošanas kustības aktīvākajiem dalībniekiem Latvijā. Aktīvi darbojas arī Latvijas Ornitofaunistikas komisijā. Ir labākais putnu taksidermists un putnu olu speciālists (oologs) Latvijā! Ar taksidermiju viņš nodarbojās paralēli daudzu gadu darbam Ogres meža tehnikumā. Viņa darinātie putnu izbāžņi veido Latvijas Dabas muzeja un ZM kolekcijas (pēc mākslinieciskās kvalitātes) vērtīgāko daļu.

Sakarā ar Bioloģijas fakultātes (līdz ar to arī ZM) pārceļšanos (sākot ar 1982./83. akadēmisko gadu) uz ēku Kronvalda bulv. 4 radās nepieciešamība iecelt atbildīgo direktoru no muzeja darbinieku vidus. No 1983. gada ZM vadīja zin. kand. (tagad *Dr. habil. biol. asoc. prof.*) **Tatjana Zorenko** (*Татьяна Анатольевна Зоренко*), bet no 1987. līdz 1993. gadam – zin. kand. (tagad *asoc. prof.*, vēlākais Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas katedras vadītājs) **Jānis Priednieks**. Sākot ar 1993. gadu, muzeja direktors ir *Mg. biol.* **Aivars Petriņš**.

Tatjana Zorenko dzimusi 1949. gada 14. februārī Simferopolē Ukrainā. 1971. gadā pabeidza LVU Bioloģijas fakultāti. Pēc tam strādāja ZM (1972–1999), no 1996. gada ir pasniedzēja LU Bioloģijas fakultātes Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas katedrā (no 2002. gada – *asoc. prof.*). Viena no Latvijas Terioloģijas biedrības dibinātājiem 1996. gadā un tās prezidente. Zinātniskās darbības virzieni – grauzēju uzvedība, sistemātika un evolūcija, kā arī zīdītāju izpēte urbanizētās teritorijās. T. Zorenko ir zinātnisko, mācību un populārzinātnisko grāmatu autore un zinātnes propagandētāja. Populārzinātniskā izdevuma “Kā dzīvo strupastes” (1983) [70], grāmatu “Dzīvnieku uzvedība” (2001) [71] un “Latvijas zīdītāju noteicējs” (2008) [72] autore.

Jānis Priednieks [69, 72] dzimis 1956. gada 12. februārī Rīgā. Pēc 49. vidusskolas beigšanas (1974) studēja LVU Bioloģijas fakultātē (1974–1979). Pēc tam strādāja LU ZM (1979–1982, 1985–1993), bet no 1993. gada ir pasniedzējs (no 1999. gada – asociētais profesors) LU Bioloģijas fakultātes Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas (līdz 2000. gadam – Zooloģijas un ģenētikas) katedrā, bija šīs katedras vadītājs (1993–2013). Viens no LOB dibinātājiem 1985. gadā un tās prezidents kopš 2012. gada. Latvijas Dabas fonda padomes loceklis. Viens no nozīmīgākajiem J. Priednieka veiktajiem darbiem ir darbs pie pirmā Latvijas ligzdojošo putnu atlanta, kura rezultāts bija 1989. gadā izdotā (sadarbībā ar **Māri Strazdu** (dz. 1960), **Agri Strazdu** (dz. 1957) un **Aivaru Petriņu**) grāmata [74].

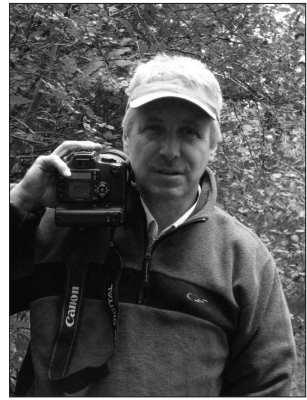
Aivars Petriņš [75, 76] dzimis 1951. gada 23. septembrī Rīgā. Pēc 41. vidusskolas beigšanas un dienesta Padomju armijā studēja LVU Bioloģijas fakultātē (1974–1979). Strādāja ZA (tagad LU) Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorijā (1973–1974, 1978–1983), bet no 1983. gada strādā LU ZM (no 1993. gada ir tā direktors). Zinātniskās darbības virzieni: nīrpīļu populāciju ekoloģija (1973–1983), ligzdojošo putnu sugu teritoriālā izvietojuma un skaita noteikšana Latvijas teritorijā (1983–1989), no 1985. gada – dienas plēsīgo putnu ligzdošanas bioloģijas un skaita svārstību pētījumi un reto un apdraudēto putnu sugu aizsardzība. Piedalījās pirmā Latvijas ligzdojošo putnu atlanta [74] izveidē.

Tatjana Zorenko
1983–1987

Jānis Priednieks
1987–1993

Aivars Petriņš
No 1993

3. attēls. Zooloģijas muzeja direktori no 1983. gada

Līdz 1990. gadam ZM bija Bioloģijas fakultātes Zooloģijas un ģenētikas katedras struktūrvienība. Bet 1990. g. 23. janvārī tika izdota LU rektora pavēle Nr. 11v par Latvijas Universitātes muzeja izveidošanu [77]. 1998. gada 26. janvārī to pārdēvēja par Latvijas Universitātes Zinātņu un tehnikas vēstures muzeju (LU ZTVM) [78]. Kopš LU muzeja izveidošanas ZM kā mācību un zinātniski pētnieciskais muzejs ietilpst šī muzeja tagad jau 8 atsevišķu zinātņu nozaru muzeju apvienībā ar oficiālu muzeja direktoru un sākotnēji 6 štata darbinieku (fondu (tagad

muzeja krājumu) glabātāju vietām. Tagad gan palikušas vairs tikai 6 nepilnas slozdes štata vietas (direktoru ieskaitot).

Melna diena muzeja vēsturē bija 1993. gada Zaļā Ceturtdiena (8. aprīlis), kad agrā rīta stundā muzejā izcēlās **ugunsgrēks**. Rezultātā ievērojami cieta viena ekspozīciju zāle (pārējās stipri piekvēpa). Atjaunošanas darbi ievilkās vairāku gadu garumā, un tikai 1996. gadā muzejs pilnībā atkal bija pieejams apmeklētājiem.

Atgriežoties pie patīkamākām lietām, īpaši jāpiemin izdotie rakstu krājumi. Kā pirmais minams E. Stranda nodibinātais SZI izdevums *Folia Zoologica et Hydrobiologica* [79]. No 1929. līdz 1942. gadam iznāca 11 sējumi, pa 2 laidieniem katrs. 1943. gadā paspēja iznākt tikai 12. sējuma 1. laidiens. Nozīmīgs ir arī izdevums *Festschrift zum 60. Geburtstag von Professor Embrik Strand*, kurš veltīts E. Stranda 60 gadu jubilejai un kura 5 sējumi iznāca laika posmā no 1936. līdz 1939. gadam [80]. Šajā izdevumā par godu jubilāram savus rakstus ievietoja 126 zoologi no 5 kontinentu 25 valstīm. Savukārt 1967. gadā, pateicoties prof. J. Lūša iniciatīvai, sāka iznākt **“Zooloģijas muzeja raksti”** [52] (pirmā laidiena nosaukums – “Zooloģijas muzeja biļetens”). Desmit gadu laikā iznāca 15 numuri, bet, sākot ar 1979. gadu, tie iznāca kā atsevišķi rakstu krājumi (iznākuši 8).

2009. gadā sākās muzeja pārvākšanās uz jaunām telpām (turpat Kronvalda bulv. 4). Tā tika pabeigta 2013. gadā. Šī paša gada decembrī ilggadējais muzeja darbinieks **Andris Piterāns** kļuva par “Zilītes” (žurnāls ģimenei par dabu) galveno redaktoru un viņa vietā darba gaitas muzejā sāka viņa dēls **Uģis Piterāns** (arī entomologs).

Uģis Piterāns [59, 81, 82] dzimis 1988. gada 16. aprīlī Rīgā. Pēc 25. vidusskolas beigšanas studēja LU Bioloģijas fakultātē (2007–2012). Pēc studijām sāka darbu Tropu tauriņu mājā (atrodas LU Botāniskā dārza teritorijā) un no 2014. gada arī ZM. Plašas zināšanas entomoloģijā un ornitoloģijā. Profesionāls dabas fotogrāfs (specializējas makrofoto).

Sakarā ar Bioloģijas fakultātes pārcelšanos uz Dabaszinātņu akadēmisko centru Jelgavas ielā 1 Zooloģijas muzeja (palika Kronvalda bulv. 4) nākotnes perspektīvas pašlaik ir neskaidras.

VĒRES

1. Dāle F. *Vēsturisks pārskats par Latvijas Augstskolas dibināšanu un viņas darbību pirmā (1919/1920) mācību gadā*. Rīga: LU, 1929. 76 lpp.
2. Bērziņš B., Ozols E. Dabaszinātnes Latvijas 20 gados. Sistemātiskā zooloģija. *Daba un Zinātne*, 1939, Nr. 1, 36.–42. lpp.
3. Redlichs A. Dabaszinātnes Latvijas 20 gados. Salīdzināmā anatomija un eksperimentālā zooloģija. *Daba un Zinātne*, 1939, Nr. 1, 43.–46. lpp.
4. Piterāns A. Zoologam Naumam Lebedinskim – 110. No: *Dabas un vēstures kalendārs 1998*. Rīga, 1997, 262.–265. lpp.
5. Lebedinskis N. *Vispārējā zooloģija un eksperimentālā bioloģija*. Rīga: A. Gulbis, 1924. 116 lpp.
6. Lebedinskis N. *Mugurkaulnieku salīdzināmā anatomija*. Rīga: A. Gulbis, 1934–1938, Nr. 1–2, 578 lpp.

7. Bērziņš B. Dabaszinātnes Latvijas 20 gados. Hidrobioloģija. *Daba un Zinātne*, 1939, Nr. 1, 42.–43. lpp.
8. Anonīms. Profesors dr. Embriks Strands (1876–1947). *Zooloģijas muzeja raksti*, 1976, Nr. 14, 6.–10. lpp.
9. Spaček K. Prof. Dr. Embrik Strand 60 Jahre. *Festschrift für Prof. Dr. Embrik Strand*, 1939, 5, S. 1–55.
10. Daija G., Piterāns A. Godinot latviešu zinātniekus. *Dabas un vēstures kalendārs 2000*. Rīga, 1999, 163.–165. lpp.
11. Matrozis R. Nozīmīgas jubilejas un notikumi 2009. gadā. *Putni dabā*, 2009, Nr. 1, 27.–30. lpp.
12. Matrozis R. Dabas pētniekam Bruno Bērziņam – 100. *Putni dabā*, 2009, Nr. 4, 22.–25. lpp.
13. Spuris Z. Zoologist, hydrobiologist and ornithologist Bruno Berzins (1909–1985) and his contribution to the study of Latvia'n nature. *Proc. Acad. Sci., Section A*, 1998, Vol. 52, pp. 118–121.
14. Lasmane V. *Pāri jūrai 1944./45*. Rīga: Memento Latvija, 1993. 184 lpp.
15. Spuris Z. Jānis Rācenis (1915–1980) kā odonatologs. *Acta Hydroentomol. Latvica*, 1991, 1. sēj., 86.–91. lpp.
16. Varzinska R., Spuris Z. Arturs Neboiss – latviešu entomologs Austrālijā. *Acta Hydroentomol. Latvica*, 1992, 2. sēj., 3.–17. lpp.
17. Matrozis R. Latvijas ornitoloģijas nozīmīgi notikumi un jubilejas 2015. gadā. *Putni dabā*, 2014, Nr. 4, 27.–32. lpp.
18. Matrozis R. Ornitologam Nikolajam Tranzē – 120. *Putni dabā*, 2006, Nr. 16.2, 24.–30. lpp.
19. Matrozis R. Nikolaja Tranzē biogrāfija. *Putni dabā*, 2006, Nr. 16.2, 30.–32. lpp.
20. Matrozis R. Putnu pētniekam Nikolajam fon Tranzē – 130. *Vides Vēstis*, 2016, Nr. 4(161), 28.–33. lpp.
21. Матрозис Р. 130 лет со дня рождения выдающегося латвийского орнитолога и основателя Латвийской орнитологической централи Николая фон Транзе. *Русский орнитологический журнал*, 2016, Т. 25, Экспресс-выпуск № 1331, 3203–3220.
22. Matrozis R. Latvijas ornitoloģijas nozīmīgi notikumi un jubilejas 2010. gadā. *Putni dabā*, 2010, Nr. 1–2, 52.–56. lpp.
23. Tranzehe N., Sināts R. *Latvijas putni*. Rīga: Mežu departements, 1936. 341 lpp.
24. Transehe N. *Die Vogelwelt Lettlands – mit Berücksichtigung der Nachbargebiete*. Hannover, Harro v. Hirschheydt, 1965. 229 S.
25. Vīksne J. Latvijas Ornitoloģijas centrālā dibināta pirms 70 gadiem. *Putni dabā*, 1995, Nr. 5.2, 108.–111. lpp.
26. Mihelsons H. *Putnu ceļošana*. Rīga: LPSR ZA izd-ba, 1958, 30.–37. lpp.
27. Grosvalds I., Rudzītis M., Zabele A. Ģeoloģija Latvijas Universitātē (1919–1944). *LU Raksti*, 2015, Nr. 809, 14.–41. lpp.
28. Rudzīte M. Latvijas malakofaunas vēsturiskie materiāli vietējos un citvalstu muzejos. *LU Raksti*, 2001, Nr. 639, 268.–276. lpp.
29. Lūsis O. Zinātnieka piemiņai. Miris profesors dr. Leons Āboliņš. *Londonas Avīze*, 1974, Nr. 1413 (08.02.74.), 3. lpp.
30. Raipulis J. Latvijas Universitātes pasniedzēji un studējošie no Malēnijas. *LU Raksti*, 2014, Nr. 800, 162.–174. lpp.
31. Āboliņš L. *Vispārīgā zooloģija. Lekciju kurss*. Rīga, 1930. 196 lpp.
32. Āboliņš L. Kārlis Princis. *Akadēmiskā Dzīve*, 1963, Nr. 6, 91. lpp.
33. Lūsis O. Dr. h. c. Kārlis Princis. *Akadēmiskā Dzīve*, 1965, Nr. 8, 98.–99. lpp.
34. Melderis A. Zinātnieka Kārļa Prinča 70 gadi. *Londonas Avīze*, 1963, Nr. 902 (01.11.63.), 4. lpp.
35. Spuris Z. Kārlis Princis – “Orthopterorum catalogus” līdzautors. *Latvijas Entomoloģijas Arhīvs*, 1995, Nr. 2, 3.–6. lpp.
36. Ozoliņa-Moll L., Vimba E. Latvijas Universitātes Bioloģijas fakultāte laikmetu griežos. *Latvijas Daba*, 2001, Nr. 15, 12.–18. lpp.

37. Trauberga O. *Praktiskie darbi zooloģijā: studentiem un pašmācībai*. Rīga: Liepājas Burtnieks, 1933. 116 lpp.
38. Traubergs J., Trauberga O. *Zooloģija vidusskolām un pašizglītībai*. Rīga: Valters un Rapa, 1927. 307 lpp.
39. Dālmāne A., Kalniņa M., Koroļeva O. Profesora Konstantina Bogojavlenska darbība LVU Medicīnas fakultātes un RMI Histoloģijas katedrā (1947–1965). *LU Raksti*, 2006, Nr. 693, 132.–136. lpp.
40. Daija G. Ģenētīķim un zoologam Jānim Lūsim – 100. No: *Dabas un vēstures kalendārs '97*, Rīga, 1996, 243.–246. lpp.
41. Raipulis J. *Jānis Lūsis ģenētikas atklājumu un pretrunu virpulī*. Rīga: Vērtmaņparks, 2001. 264 lpp.
42. Redliha A. Profesors Jānis Lūsis. No: *Dabas un vēstures kalendārs 1972*, Rīga, 1971, 180.–183. lpp.
43. Раипулис Е. Я. *Я. Лусис: жизнь и научная деятельность*. Рига: Зинатне, 1985. 235 с.
44. Matrozis R. Latvijas ornitoloģijas nozīmīgi notikumi un jubilejas 2012. gadā. *Putni dabā*, 2012, Nr. 3–4, 59.–62. lpp.
45. Spuris Z. Zoologa Viktora Šmita (1912–1989) atcerei. *Latvijas Entomoloģijas Arhīvs*, 1997, Nr. 4, 29.–33. lpp.
46. Šmits V. *Mizgrauži*. Rīga: LVI, 1960. 207 lpp.
47. Matrozis R. Latvijas ornitoloģijas nozīmīgi notikumi un jubilejas 2013. gadā. *Putni dabā*, 2013, Nr. 1, 27.–31. lpp.
48. Spuris Z., Šmits V. *Putnu rezervāts*. Rīga: LVI, 1962. 167 lpp.
49. Matrozis R. Nozīmīgi notikumi un jubilejas 2008. gadā. *Putni dabā*, 2008, Nr. 1, 28.–30. lpp.
50. Baumanis J., Blūms P. *Latvijas putni*. Rīga: Liesma, 1966. 177 lpp.
51. Vīksne J. Jānis Baumanis. (In Memoriam.) *Putni dabā*, 2006, Nr. 16.4, 30.–32. lpp.
52. Matrozis R. Nozīmīgi notikumi un jubilejas 2007. gadā. *Putni dabā*, 2007, Nr. 1, 31.–32. lpp.
53. Baumanis J., Klimpiņš V. *Putni Latvijā: palīgs putnu novērošanai dabā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997. 298 lpp.
54. Kokoreviča E. LOB goda biedrs – Juris Lipsbergs. *Putni dabā*, 2016, Nr. 2, 5. lpp.
55. Matrozis R. Jurim Lipsbergam – 70. *Putni dabā*, 2009, Nr. 3, 10. lpp.
56. Lipsbergs J. *Klaidonīga putnu pētnieka piedzīvojumi*. Rīga: Jumava, 2016. 416 lpp.
57. Matrozis R. Putnu vērotājam Uldim Lipsbergam – 90. *Putni dabā*, 2016, Nr. 3, 28.–32. lpp.
58. Poikāns M. Vilhelms Tūmšs (1907–1981). *Latvijas Entomologs*, 1982, Nr. 25, 81.–83. lpp.
59. Tooma A., Liepa I. Biologu dinastija – Piterānu trio. *Vides Vēstis*, 2011, Nr. 4(135), 6.–11. lpp.
60. Vuguls J. Alfons un Andris Piterāni. *Nakts*, 1993, 18. marts, 23. lpp.
61. Zariņš G. Mūsdienu Paganels. *Jaunā Avīze*, 1998, Nr. 260, 13. lpp.
62. Piterāns A., Tjarve D. *Zooloģija 8. klasei*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 159 lpp.
63. Piterāns A., Sausiņa L., Tjarve D. *Bioloģija. Zooloģija 8. klasei*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006. 240 lpp.
64. Mičulis A. *Dvēseles Dziesma*. Rīga: Saules Koks, 2001. 127 lpp.
65. Kipere Z. Sikspārņu noslēpumu pētnieks. No: *Daba un vēsture 2008*. Rīga, 2007, 257.–264. lpp.
66. Buša I. *Mūsu sikspārņi*. Rīga: Zinātne, 1980. 82 lpp.
67. Rudzīte M. *Latvijas zemesgliemeži*. Rīga: Gandrs, 2000. 148 lpp.
68. Rudzīte M. *Latvijas gliemji*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010. 252 lpp.
69. Matrozis R. Latvijas ornitoloģijas nozīmīgi notikumi un jubilejas 2016. gadā. *Putni dabā*, 2016, Nr. 1, 32.–37. lpp.
70. Zorenko T. *Kā dzīvo strupastes*. Rīga: Zinātne, 1983. 92 lpp.
71. Zorenko T. *Dzīvnieku uzvedība*. Rīga: (b. i.), 2001. 286 lpp.
72. Zorenko T. *Latvijas zīdītāju noteicējs*. Rīga: Gandrs, 2008. 95 lpp.

73. Janaus M. LOB prezidentam Jānim Priedniekam – 60. *Putni dabā*, 2016, Nr. 1, 27. lpp.
74. Priednieks J., Strazds M., Strazds A., Petriņš A. *Latvijas ligzdojošo putnu atlants. 1980–1984*. Rīga: Zinātne, 1989. 352 lpp.
75. Matrozis R. Latvijas ornitoloģijas nozīmīgi notikumi un jubilejas 2011. gadā. *Putni dabā*, 2012, Nr. 1–2, 59.–62. lpp.
76. Tooma A. Aivars Petriņš bildēja jau fotofilmīņu laikā. *Vides Vēstis*, 2016, Nr. 3(160), 2. vāks – 3. vāks.
77. 23.01.90. LU pavēle Nr. 11v par Latvijas universitātes muzeja izveidošanu. *LU Arhīvs*, 1990.
78. LU ZTVM Nolikums. Apstiprināts ar LU Senāta lēmumu Nr. 186, 26.01.1998.
79. Daija G. Trīs dabaszinātniskiem turpinājumiem – 70. No: *Dabas un vēstures kalendārs '99*. Rīga, 1998, 231.–235. lpp.
80. *Festschrift zum 60 Geburtstag von Prof. Dr. Embrik Strand*, 5 vol. Rīga: LU, 1936–1939. 3438 lpp.
81. Daniele L. Kukaiņķērājs un mikroshēma. *Diena*, 2007, 23. okt., 4. lpp.
82. Tooma A. Sugu mednieks Uģis Piterāns. *Vides Vēstis*, 2015, Nr. 4(155), 2. vāks – 3. vāks.

Citas noderīgas vēres

- Grosvalds I. Latvijas Universitātes dabaszinātnieku devums trimdā. *Latvijas Vēsture*, 1996, Nr. 2, 76.–86. lpp.
- Grosvalds I., Berga I. Bioloģija Latvijas Universitātē (1919–1944). *LU Raksti. 800. sēj.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 60.–75. lpp.
- Latvijas Universitāte divdesmit gados 1919–1939. Vēsturiskas un statistiskas ziņas par Universitāti un tās fakultātēm*. Rīga: LU, 1939. 920 lpp.
- Misiņa M. Zooloģiskie pētījumi P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes Zooloģijas un ģenētikas katedrā. *LPSR ZA Vēstis*, 1978, Nr. 9, 90.–95. lpp.
- Piterāns A. Zooloģijas muzejs. No: *Latvijas Universitāte*, 1994, Nr. 75, 349.–351. lpp.
- Piterāns A., Pētersons N. Latvijas Universitātes Zooloģijas muzejs. No: *Zooloģijas aktuālās problēmas*. Rīga: LVU, 1989, 5.–16. lpp.

Summary

On September 28, 1919, the University of Latvia (named Higher School of Latvia at the time) was founded, and the Faculty of Mathematics and Natural Sciences established. Systematic Zoology Institute and Comparative Anatomy and Experimental Zoology Institute were established as a part of faculty's Natural Science Department in 1920. The collections and exhibits gathered in these Institutes formed the basis of the subsequently established University of Latvia Museum of Zoology (the Museum of Zoology was officially founded in 1961). Even though many of the museum exhibits are even older (they were brought in from other museums that had ceased to function) the year 1920 should be regarded as the actual founding year of the Museum.

The article for the first time summarizes the information on the history of the UL Museum of Zoology from its early days to the present, the information on its collaborators and those associated with the formation of museum. In pre-war years, world-famous scientists like Embrik Strand, Naum Lebedinsky, Nikolai Transehe, Bruno Bērziņš un Kārlis Princis worked in the aforementioned institutes. During the later years and also today, the Museum employs remarkable zoologists – ornithologists Jānis Baumanis, Pēteris Blūms, Juris Lipsbergs, Jānis Priednieks and Aivars Petriņš, entomologists Viktors Šmits and Vilhelms Tumšs, ethologist Tatjana Zorenko and many others.

Keywords: *University of Latvia, Naum Lebedinsky, Embrik Strand, Nikolai Transehe, zoology.*